

Podplukovník doc. Ing. Rudolf Urban, CSc.

Ekonomické minimum pro důstojníky

(Místo a úloha ekonomického vzdělávání v kultivaci vojenského profesionála s demonstrací systému vzdělávání maďarské armády)

Vojenští profesionálové nemohou být jen úzcí specialisté a technokrati ve svém oboru, ale musí se z nich stát intelektuálové se značným rozhledem i v dalších oblastech, technických, humanitních, a zejména sociálně ekonomických [1]. Po tak zvané počítačové gramotnosti se dnes totiž stále více zdůrazňuje také potřeba „finanční gramotnosti“.

* * *

Veřejné finance, veřejný sektor, veřejné statky, veřejná správa, veřejná politika - to jsou pojmy, které velice úzce souvisí s problematikou bezpečnosti státu a otázkami zabezpečování obrany. Uvedené termíny výrazně vstoupily do života všech států procházejících na přelomu devadesátých let dvacátého století podstatnou změnou svého politického a ekonomického systému ve prospěch systému politické demokracie a smíšené ekonomiky. To znamená ekonomiky, ve které vedle sebe funguje, vzájemně se doplňuje a podmiňuje tržní a netržní sektor. Tato změna je zcela zásadní a podstatná, vyvolávající potřebu nových přístupů a chápání ekonomické dimenze bezpečnostní politiky státu. Je zde nutné si uvědomit, že veřejná ekonomie je o veřejném sektoru, ve kterém veřejná správa formuluje strategické cíle bezpečnostní politiky státu. Stát prostřednictvím veřejné správy, tj. i celého rezortu obrany, „podniká“ s miliardami veřejných financí přičemž se taktéž očekává, že „podnikání“ bude realizováno na požadované hladině efektivnosti.

Bezpečnostní politika státu a ekonomická kultivace vojenského profesionála

Naplnění stanoveného cílového poslání ozbrojených sil rezultujícího z bezpečnostní politiky státu předpokládá široce vzdělaný lidský potenciál, který daný proces realizuje.

K tomu, aby bylo možné diskutovat přípravu vojenského profesionála ve všech souvislostech a v celé škále možných aktivit, ve kterých se představitelé ozbrojených složek mohou ocitnout, bylo by vhodné deklarovat rozhodující oblasti spolupráce a vývoje v rámci Evropské unie, jejich komisích a poradních orgánech (viz schéma).

Z uvedeného schématu jednoznačně rezultuje požadavek, že vrcholový management, a to i ozbrojených sil, podílejší se na strategických formulacích a predikcích budoucího vývoje, by měl být alespoň zorientován, když ne vzdělán v oblasti, které jednotlivé pilíře obsahově deklarují.

Obdobným schématem obsahového zaměření nosných pilířů je možné dále demonstrovat i strukturu Západoevropské unie a NATO.

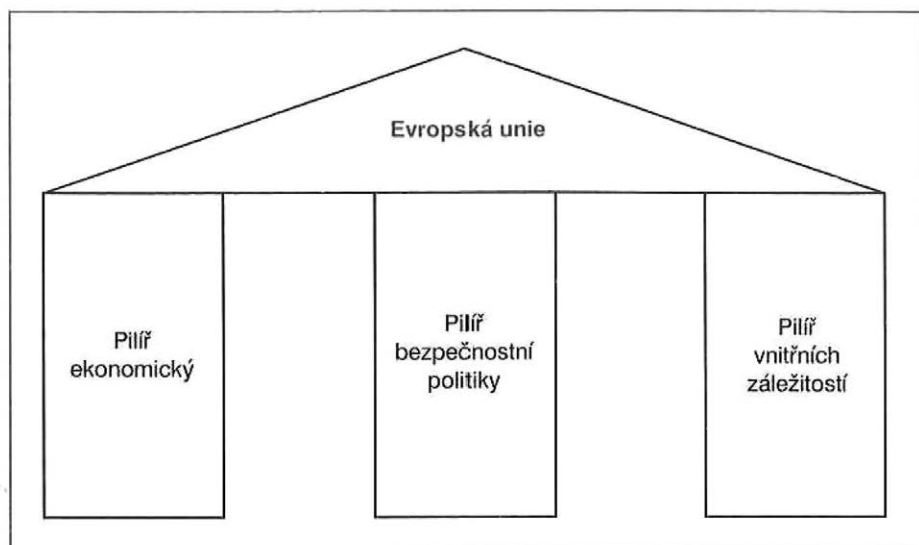

Schéma: Pilíře Evropské unie

Naznačená širokospektrální orientace potřebných vědomostí chce podtrhnout aktuálnost vnitronárodní orientace vzdělávání vojenských profesionálů, kteří se jednoznačně podílí na přípravě, ale i následné realizaci ekonomických a bezpečnostních otázek, dotýkajících se národní, ale i nadnárodní úrovně přijímaných rozhodnutí.

Zpracování koncepce obranné politiky a koordinace přípravy obrany státu, včetně naplnění obranných aspektů nutných k působení v euroatlantických bezpečnostních strukturách, jsou delegovány na Ministerstvo obrany ČR, potažmo na příslušníky - profesionály působící v ozbrojených silách. Každoročním schválením kapitoly rezortu obrany ve státním rozpočtu je delegováno přímé ekonomické rozhodování o užití zdrojů více či méně ekonomicky vzdělaným příslušníkům ozbrojených sil.

Neopomenutelnou součástí bezpečnostní politiky státu je hospodářská politika, která taktéž vymezuje a predikuje jistou ekonomickou erudici vojenských profesionálů. Jde o celou oblast hospodářských opatření pro krizové stavy, které zahrnují opatření nouzového hospodářství, zajištění strategických zásob státu, hospodářskou mobilizaci, výstavbu potřebné infrastruktury a regulační opatření. Má se za to, že naplnění těchto opatření z hlediska materiálních zdrojů a poskytování služeb ozbrojeným silám, ale i obyvatelstvu podmiňuje jistou sumu ekonomických znalostí.

Ekonomický aspekt vzdělávání profesionálů je podtržen ještě jednou důležitou komponentou bezpečnostní politiky, kterou je průmyslová základna obrany. Jedná se o souhrn kapacit a aktivit pro výzkum, vývoj, výrobu a zkoušení výzbroje a techniky. Pochopení a orientování se ve všech vztazích je významné z hlediska strategického (pohotovost zásob), politického (zvýšení společenské reputace a hodnověrnosti obrany), ale i ekonomického (vytváření např. pracovních příležitostí). Právě v této

oblasti i v rámci činnosti orgánů NATO se předpokládá těsnější kooperace armády s obranným průmyslem státu.

Na základě výše uvedených skutečností lze jenom podtrhnout nezastupitelnost ekonomického vzdělávání vojenských profesionálů k plnění úkolů vytyčených v rámci zabezpečování bezpečnostní politiky státu.

Vojenská strategie ČR a ekonomická kultivace vojenského profesionála

Vojenská strategie ČR dále konkretizuje a precizuje realizaci bezpečnostní politiky státu, se zaměřením na oblast ozbrojených sil. Základním úkolem Armády ČR je zajištění obrany státu a plnění spojeneckých závazků České republiky. Jednou ze základních podmínek k dosažení požadovaného stavu je všestranná příprava personálu AČR.

Z hlavních úkolů AČR, které přímo korespondují s jistou ekonomickou vědomostní platformou profesionálů, lze uvést tyto:

- budovat a připravovat infrastrukturu k zabezpečení činnosti vlastních vojsk, k přijetí a rozvinutí sil Aliance na území státu,
- připravovat a v případě eskalace hrozby silou a vojenské agrese realizovat úplné rozvinutí sil a vedení ozbrojeného konfliktu, s využitím všech dostupných zdrojů státu a následně i Aliance,
- v souladu s ekonomickými možnostmi státu průběžně rozvíjet a modernizovat své síly a prostředky [2].

Samotné řešení uvedených, ale i dalších úkolů je realizováno v komplexním procesu plánování obrany a zdrojů, a to v rovině obranného a operačního plánování. V celém procesu plánování jsou mimo jiné respektovány ekonomické a technologické požadavky a požadavky na zajištění obrany při efektivním využívání:

- lidských zdrojů (sociálně finanční zabezpečení),
- věcných zdrojů (materiálně technické zabezpečení),
- finančních zdrojů (krytí výdajů v rámci státního rozpočtu).

Požadavky obranného plánování rozkrývají skutečnou potřebnost ekonomického vzdělávání vojenských profesionálů, kteří jsou na makro- i mikro- úrovni řízení armádních systémů v denním kontaktu s problematikou zakládající se na přístupech, zásadách a řešeních ekonomického charakteru. Analytická znalost všech výše uvedených souvislostí tak determinuje potřebnost ekonomické kultivace vojenských profesionálů s různou úrovní, ale i strukturou znalostí, v závislosti od předpokládaného místa výkonu funkce při zabezpečování a užití zdrojů v AČR.

Pochopení hloubky a významnosti přínosu ekonomie pro optimalizaci řízení a rozhodování v jednotlivých oblastech přípravy vojenských profesionálů pohybujících se v teritoriu podléhajícím ekonomickému zkoumání je zpravidla deklarováno studijními plány vzdělávání vojenských odborností či specializací.

Ekonomické vzdělávání profesionálů maďarské armády

Úvodem této kapitoly je nutné podtrhnout, že Maďarsko, ČR a Polsko jsou *de facto* ve velmi podobné situaci, a proto řeší téměř stejné problémy ať z pohledu legislativy, transformace armády, či nedostatku finančních prostředků.

Nové výzvy ve vztahu k vysokoškolskému vzdělávání můžeme v podstatě zařadit do tří vnitřních a jedné mezinárodní kategorie. První výzvou je změna společenských požadavků, druhou je výzva z pohledu spotřebitele, třetí je výzva ve vztahu k financování a čtvrtá výzva vychází z participačních úkolů v mezinárodních organizacích. Výše uvedené lze demonstrovat v **tabulce**.

Tab.: Nové výzvy ve vývoji společnosti

Oblast výzvy	Označení výzvy	Možnosti realizace výzvy
Z pohledu společnosti	1 Zvyšující se kvalifikace 2 Demografická situace 3 Rovnost příležitostí	- Masová výchova - Kompenzace - Struktura výchovy
Z pohledu spotřebitele	1 Sféra profitu 2 Kvalita	- Pružnost - Zpětná vazba
Z pohledu financování	1 Určení priorit 2 Omezené peněžní zdroje	- Efektivnost, příjmy - Soukromé kanály
Z pohledu úkolů v mezinárodních organizacích	1 Globalizace 2 Připojení se k EU 3 Účast v NATO	- Zabudování účasti - Harmonizace - Společný výzkum, rozvoj

Tyto výzvy svým způsobem determinují i změny a vývoj vojenského vzdělávacího systému armády. V současnosti se již definování a chápání vzdělávání nemůže uskutečňovat jen na základě aktuálních potřeb uživatele nebo objednavatele. Dobrým příkladem k tomu je právě výchova ekonomů, ale i chápání celého systému ekonomické kultivace vojenských profesionálů, kde rozhodující prvky vzdělávacího procesu dnes nesměřují k odbornosti, ale směrem k předávání společenských základních znalostí vztahujících se k ekonomickým činnostem. Tuto hladinu vědomostí při využití současného moderního slovníku můžeme nazvat **konvertibilními znalostmi**, které s ohledem na poznání a uspokojení pozdějších potřeb umožňují jedincům širší horizontální pohyb. Současně tyto znalosti působí vyšším stupněm volnosti a pružnosti jak v oblasti uživatele (objednávajícího), tak i v oblasti požadavků jednotlivce [3].

Vládní nařízení na úseku vzdělávání vojenských profesionálů maďarské armády

Obecně lze konstatovat, že tvorbě systému a obsahovému zaměření vzdělávání vojenských profesionálů byla věnována velká pozornost. Reflexí tohoto procesu bylo i přijetí vládního nařízení č. 28/1999 [4], které precizuje průřezově celý průběh vysokoškolského vzdělávání. Tou nejpodstatnější skutečností a poznatkem je to, že ve všech oborech jak v rovině bakalářského, tak i magisterského studia je požadováno jisté

ekonomické minimum, což potvrzuje významnost, potřebnost a možnost uplatnění těchto znalostí v přípravě vojenských profesionálů.

Vysoká úroveň normativního dokumentu si zasluhuje seznámení alespoň s obsahovou strukturou, která vypovídá o nastavení celého systému vzdělávání vojenských profesionálů maďarské armády. Prezentované „Nařízení vlády Maďarské republiky“ [4] kromě čtyř úvodních paragrafů obsahuje čtyři přílohy s tímto zaměřením:

1. Obecné požadavky výchovy v základních oborech vojenské vysokoškolské přípravy.
2. Stejně obory univerzitního a bakalářského studia.
3. Zvláštní požadavky úloh v základních oborech vojenského univerzitního studia.
4. Bakalářské studijní obory.

Úvodní paragrafy vymezují platnost tohoto nařízení k 1. 9. 2000, kdy je nutné ve vysokoškolském systému akceptovat dále uváděné obsahové a strukturální požadavky ve studijních plánech. Zvláštní pozornost je kladena na jazykovou přípravu. V paragrafu tři je taktéž potvrzena plná srovnatelnost s civilním vysokoškolským systémem a akceptace získaného vojenského vzdělání v civilním sektoru.

Z prezentovaného dokumentu je patrné, že v maďarské armádě je ekonomické kultivaci vojenských profesionálů kladen značný význam. Reflexí toho je i stanovení **povinného ekonomicko-hospodářského minima** pro všechny vojenské specializace. Dílčí odlišnosti potvrzují citlivé vnímání potřebnosti a významnosti ekonomické orientace studenta v průběhu vzdělávání, které je realizováno v bloku obecné kultivace vojenského profesionála. Předložené vládní rozhodnutí o struktuře, ale i obsahové náplni studia, v plném rozsahu reaguje na požadavky soudobého společenského vývoje, z kterého resultují i nové kvalitativní požadavky na úroveň vzdělanosti vojenských profesionálů - což beze zbytku akceptuje jisté požadavky ekonomického minima.

Příprava maďarských profesionálů s ekonomickou aprobačí v oboru „hospodaření“

Obecně lze konstatovat, že ekonomické vzdělávání v systému vojenského školství maďarské armády už má více než třicetiletou tradici. Toto konstatování umožňuje formulovat závěr, že většina vedoucích pracovníků působících v oblasti materiálně-finančního zabezpečení, tudíž i řízení ekonomických procesů armády, prošla tímto oborem.

Úspěšnost a kvalita vzdělávání, jakož i efektivnost řízení v praxi, byla determinována přibližováním se parametrům rozsahu, ale i obsahové kvality realizované v civilním vysokoškolském systému. Jak už bylo uvedeno, akreditace potvrdila tuto úroveň vojenského školství. Tím bylo dosaženo vnější podmínky pro vzdělávání vojenských profesionálů. Sekundárním krokem bylo zachycení trendů a vývoje všech aplikací, které v důsledku celospolečenského vývoje ovlivňovaly armádní systém řízení.

Ve smyslu tohoto kritéria byla vysokoškolská příprava v souladu se stanovenými požadavky na civilní i vojenskou kvalifikaci v potřebném rozsahu integrovaná, což konkrétně reprezentuje neoddělitelné vnitřní propojení civilních i vojenských poznatků, jejichž konečným výsledkem byl soustavně inovovaný profil odborníka ekonomika - hospodářského důstojníka.

V čem spočívá obtížnost, a tím i rostoucí význam ekonomického vzdělávání? Jde především o dlouhodobý proces permanentních změn probíhajících na úseku ekonomického dění v armádě.

Na základě těchto změn lze konstatovat, že budoucí hospodářský důstojník, v porovnání s předchozí koncepcí vzdělávání, se nebude v prvním pořadí setkávat s procesem finančních toků, ale podstatně častěji s úkoly vztahujícími se k naturálnímu systému hospodaření [5].

I když nadále lze považovat v ekonomických specializacích za podstatné finanční vzdělávání, to však ještě nemusí znamenat, že bude zaujímat v přípravě dominantní postavení. V rámci změn ve vzdělávání hospodářských důstojníků lze považovat za nevyhnutelné uskutečňování další integrace odehrávající se v ekonomické vysokoškolské přípravě. Současně se jeví potřeba stanovit ve smyslu požadavků armády odpovídající specifika, ba dokonce další zdůraznění cílevědomé přípravy na problematiku „naturálního hospodaření“. I tato příprava znamená integraci, protože v sobě zahrnuje nadstavbu vojenských specifik na univerzální civilní přípravu. Zároveň i profesní příprava (základní, oborová, specializační) se realizuje integrovaně, přičemž diferencovaná štábní příprava, respektive výuka speciálních vojenských předmětů, se uskutečňuje zprostředkovaně.

Celkově řečeno: příprava na budoucí povolání se rozchází s centralistickými názory na „specializaci“. Výsledkem by měla být příprava všestranných odborníků v otázkách naturálního zabezpečení (zásobování), kteří jsou způsobilí širokého uplatnění na úseku hospodaření, při zařazování do prvních důstojnických funkcí. Zdůrazňování vojenské specializační přípravy pouze zdánlivě protiče požadavkům a potřebám integračních procesů probíhajících v civilní vysokoškolské přípravě. Co může lépe potvrzovat tuto skutečnost jako fakt, že po odstranění předchozích omezení, mírové hospodaření armády je stále více součástí národního hospodářství, a tak i shoda změn vyplývající z přípravy je přirozeným procesem [5].

Je však také nutné zabezpečit i armádní požadavky v intencích změn zásobování a hospodaření. Postupně se tyto požadavky musí začít uplatňovat, zejména když vezmeme v úvahu i ty změny, které budou znamenat přiblížení se logistickému systému zabezpečení v armádách vyspělých států. Z výše uvedeného vyplývá, že z hlediska koncepce dalšího rozvoje maďarské armády lze prognózovat, že v blízké budoucnosti budou armádní zabezpečovací sekce disponovat takovým podsystémem, který obdobně jako u stávajících zásobovacích odborů bude v sobě zahrnovat [6]:

- o plnění úkolů současného tylového zabezpečení a případně i jiného charakteru (např. zabezpečování zdravotnického materiálu),
- o dopravní a přepravní úkoly materiálového charakteru,
- o jiné služby (např. plnění úkolů spojených s provozováním či udržováním různých armádních institucí).

Otázkou číslo jedna je vzdělávání na úseku materiálové dopravy, ale sekundárně i nutnost přípravy k výuce zásobování jinými materiály. Vedle toho v případě požadavků objednavatele MO se může realizovat i příprava na zabezpečování jiných služeb.

Ve smyslu očekávaného směru rozvoje armády a s využitím výsledků výzkumů na úseku logistiky lze konstatovat, že i nadále bude ve výkonných prvcích armády

(útvarech) potřeba aprobovaného důstojníka, který je schopen realizovat činnosti spojené se zabezpečováním několika materiálových druhů, se současným zvládnutím potřebných dopravních úkolů.

V zájmu dalšího rozvoje ekonomického vzdělávání vojenských profesionálů lze učinit následující závěry [7]:

1. Rozvoj ekonomického „hospodaření“ je žádoucí a v rámci dynamicky se vyvíjejících odvětví národního hospodářství se to jeví jako soudobý úkol a požadavek i na vojenský vzdělávací systém.

2. Ukazuje se potřeba sumarizace všech využitelných teoretických a praktických výsledků, které lze dnes z průběhu ekonomického vývoje armády analyticky vyhodnotit a na základě kterých i do budoucna je možné předpokládat na mikroúrovni armády potřebu takového odborníka, který po krátkém zapracování bude schopen řídit, plánovat a organizovat materiální (naturální) hospodaření na úrovni praporu, a s uplatněním systému celoživotního vzdělávání a výše uvedeného:

- znát z hlediska potřeb zásobování základní charakteristiky materiálu, postupy a průběh technologických procesů, požadovaná pravidla pro manipulaci atd.,
- disponovat základními znalostmi plánování, objednávání a dopravy materiálních prostředků na místo určení,
- je nutné zajistit soulad se soudobou ekonomickou bází vysokoškolské přípravy, ve smyslu požadavků vysokoškolského zákona, čímž se vytvoří předpoklady k akreditaci vyučované tematiky v intencích platné legislativy.

3. Je žádoucí, aby vojenské vysokoškolské vzdělání vytvořilo potřebný předpoklad pro začlenění se do dalších forem vzdělávání (na civilních školách, v zahraničí atd.).

Pozitivní změny, které jsou charakteristické pro vojenské vysokoškolské vzdělávání i z hlediska pochopení místa, poslání a potřebnosti ekonomické erudice všech vojenských profesionálů, jsou zárukou toho, že v průběhu dalšího evolučního vývoje vysokoškolská příprava bude schopna zabezpečovat vzdělání potřebné pro první odborné důstojnické funkce komplexně a v požadovaném rozsahu. Tuto skutečnost je nutné akceptovat jako výchozí předpoklad pro budovaný systém celoživotního vzdělávání v průběhu vojenské kariéry.

Vycházejí z reality, tento přístup není v rozporu ani s očekáváním současně probíhajícího procesu integrace v rámci NATO, kde už nebude čas a místo pro jakékoliv experimentování či ověřování účinnosti ekonomické kultivace vojenských profesionálů.

Shrnutí

Vojenský profesionál - pracovník veřejné správy - musí mít mimo svou odbornost všeobecný společenský rozhled, kterého neoddělitelnou součástí je i jeho ekonomická kultivace. Trendy vývoje společností s tranzitorními ekonomikami a tomu odpovídající transformační procesy probíhající v armádách jednoznačně signalizují i potřebné inovační přístupy ve vzdělávacích systémech vojenských profesionálů. Nařízení vlády Maďarské republiky obligatorně vymezuje strukturální uzpůsobení studijních plánů a jednoznačně deklaruje podporu novým vzdělávacím kritériím v rámci všeobecné

přípravy vojenských profesionálů. Požadavky kladené na ekonomickou vzdělanost ve všech specializacích (velitelských, technických a ekonomických) vytváří dobré předpoklady k získání schopností efektivní komunikace, dovednosti analyzovat a objasňovat podstatu problémů, nacházet optimální cesty pro řešení jak vojensko-profesionálních, tak i ryze hospodářsko-ekonomických otázek vojenské teorie a praxe.

Vývoj systému hospodaření v maďarské armádě stále ztelněji podtrhuje význam vnitroutvárového systému hospodaření, jehož základy a obecné přístupy lze odvozovat od modelu vnitropodnikového hospodaření. Neustále se posiluje a vzrůstá úloha velitele, ale taktéž všech jeho podřízených složek na celkových výsledcích hospodaření útvaru, což začíná ovlivňovat i kvalitu a intenzitu výcviku a připravenosti jednotlivých vojenských součástí. Do tohoto systému se promítají i nové aspekty internacionalizace řady vojenských činností plynoucích z povinností členského státu NATO.

Závěrem lze konstatovat, že v období měnicího se akvizicního systému, zavádění katalogizace, standardizace atd., už nelze ekonomické vzdělávání vojenských profesionálů chápat a uskutečňovat jenom jako parciální činnost náležící do přípravy odborníků s ekonomickou profilací. Teorie i praxe stále výrazněji poukazuje na to, že je nutné uskutečnit komplexní opatření ve výchovně vzdělávacím systému, stanovující jisté znalostní ekonomické minimum, reflektující na specifické podmínky armády. Takto orientovaná všestranná příprava vojenského profesionála vytváří prostor nejen pro změnu myšlení, ale i přístupu, v rámci kterého „ekonomizace“ vojenských činností se stává a musí stát záležitostí všech zainteresovaných složek armády jak v rovině výkonné, tak i řídicí.

Těmito myšlenkami lze charakterizovat úsilí i obsahové zaměření transformačních procesů ve vojenském školství na úseku ekonomického vzdělávání profesionálů maďarské armády.

Seznam použité literatury:

1. Krč, M.: Společensko vědní kultivace v přípravě vojenských profesionálů. In Ozbrojené síly v mírovém půlstoletí. VA Brno, 1995.
2. Vojenská strategie AČR. Praha: MO, 1999.
3. Rádl, T.: Új kihivások, lehetőségek és követelmények a katonai felsooktatás rendszerében. Budapest: BJ KMF, 1999.
4. Nařízení vlády Maďarské republiky č. 28/1999. Vláda Maďarské republiky.
5. Pohl, A. A.: Logistikai tisztai alapképzés néhány iránya és megvalósításának módja. Budapest: BJ KMF, 1999.
6. Báthy, S. A.: Nemzetgazdaság erőforrásának igénybevétele. A gazdaság és a védelem kapcsolata hadtudományi nyilvános fórum. Hadtudomány (melléklete) 1996.
7. Bathy, S. Et Jeney, J.: Logistikai képzés a ZMNE-en, Európai Katonai felsooktatási konferencia. Budapest: BJ KMF kiadványa, 1996. 10 p.